

Suomen
Anti-piratismiyhdistys ry.

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖLLE

kirjaamo@stm.fi

19.10.2018

LAUSUNTO TUPAKKA- JA NIKOTIINIPOLITIIKAN KEHITTÄMISTYÖRYHMÄN MIETIN- NÖSTÄ STM/2645/2017

Lausunnon päivämäärä: 19.10.2018

LAUSUNNON ANTAJA

Suomen Anti-Piratismiyhdistys ry ("FACG")

FACG:n tarkoituksena on pyrkiä vähentämään ja estämään tuoteväärennösten ja piraattituotteiden valmistusta, kauppaa, jakelua ja muuta levitystä. Lisäksi yhdistys pyrkii välittämään tietoa keinoista, lainsäädännöstä ja oikeuskäytännöstä tuoteväärennöstoiminnan ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi sekä luomaan tehokkaita vastatoimia piratismille. Yhdistys järjestää myös koulutustilaisuuksia ja antaa lausuntoja yhdistyksen toimialaan liittyvistä lainsäädäntöhankkeista.

FACG toimii yhteistyössä muiden suomalaisten sekä kansainvälisten yhteisöjen ja viranomaisten kanssa. FACG toimii osana kansainvälistä Global Anti-Counterfeiting Group (GACG) -verkostoa. Yhdistys on perustettu 30.9.1998.

LAUSUNTO (TOIMENPIDE-EHDOTUKSEN NRO 14)

Sosiaali- ja terveysministeriö on 21.8.2018 antanut lausuntopyyynnön tupakka- ja nikotiinipolitiikan kehittämistyöryhmän laatimasta mietinnöstä. Työryhmä on mietinnössään esittänyt ehdotuksia toimenpiteiksi, jotka tukevat ja edistävät tupakkatuotteiden ja nikotiinipitoisten tuotteiden käytön loppumista vuoteen 2030 mennessä.

FACG pitää mietinnön perustavoitteita, kuten tupakkatuotteiden käytön vähentämistä, kannatettavina. Tämä FACG:n lausuma ei sisällä minkäänlaista kannanottoa tupakkatuotteiden terveysriskeihin, vaan yksinomaan mietinnössä ehdotettujen toimenpiteiden mahdollisista negatiivisista vaikutuksista immateriaalioikeusjärjestelmälle, yleiselle turvallisuudelle ja tuoteväärennösten vastaiselle työlle.

#11059005v1

Suomen Anti-piratismiyhdistys ry – Finska Föreningen mot Piratkopiering rf

Finnish Anti-Counterfeiting Group

Member of The Global Anti-Counterfeiting Group

info@facg.fi

www.facg.net

Työryhmän mietinnössä on esitetty muun ohella, että tupakkatuotteiden, nikotiinestien ja täyttösäiliöiden sekä niiden vähittäismyyntipakkausten ominaisuuksien sääntelyä muutetaan niin, että otetaan käyttöön yhdenmukaisia tuotepakkauksia ja tuotteita koskeva sääntely. Yhdenmukaisilla tuotepakkauksilla (ns. plain tai standardized packaging) olisi tarkoitus toimeenpanna Maailman terveysjärjestön WHO:n tupakkapuiteasetuksen artiklat 11, 12 ja 13.

Tupakkapuitesopimuksen artiklan 11 mukaan sopimusosapuolten on täytännönpanettava pakkauksiin ja niiden merkintöihin kohdistuvia tehokkaita keinoja varmistaakseen, että tupakkatuotteiden pakkaukset eivät anna virheellistä tai harhaanjohtavaa kuvaa tuotteen ominaisuuksista, terveysvaikutuksista tai vaarallisuudesta.

Suomen tupakkalaissa oleva vähittäismyyntipakkauksia koskeva sääntely juontuu pitkälti tupakkatuotedirektiivistä (2014/40/EU), joka sisältää mahdollisuuden kansallisen harkinnan nojalla ”asianmukaisesti perustelluissa tapauksissa” yhdenmukaisten vähittäismyyntipakkausten käyttöön ottamisesta.

FACG:n näkemyksen mukaan yhdenmukaisten tuotepakkausten vaatimus on ylimitoitettu toimenpide suhteessa tupakkatuotteiden haltijoiden IPR-omaisuuden suojaan sekä sen haitallisiin vaikutuksiin tuoteväärännösten vastaiselle toiminnalle ja yleiselle turvallisuudelle.

FACG painottaa sitä, että tavaramerkit ovat yksi keskeinen immateriaalioikeudellinen suojamuoto patenttien, mallien, tekijänoikeuksien ym. ohella. Näkemyksemme mukaan yhdenmukaistetut pakkaukset tulisivat kokonaan estämään tai ainakin olennaisesti rajoittamaan tavaramerkkien käyttöä yritysten tuotteiden tunnuksena, ja siten yritysten mahdollisuus erottautua markkinoilla toisista samanlaisista tai samankaltaisista tuotteista heikentyisi merkittävästi. Lähtökohtana tupakkatuotedirektiivin pakkausmerkintäsääntelyn täytännönpanossa tulee siis olla se, että tavaramerkkejä omistavilla yrityksillä säilyy samat mahdollisuudet immateriaalioikeuksien hyödyntämiseen sisämarkkinoilla riippumatta toimialasta ja tuotteesta. Uhkana on, että jos jonkin immateriaalioikeudellisen suojamuodon käyttö estetään tai sitä olennaisesti rajoitetaan yksittäisellä toimialalla tai tuotteessa, se on omiaan leviämään muille elinkeinotoiminnan lohkoille ja muihin tuotteisiin.

FACG katsoo lisäksi, että jos tavaramerkkien käyttöä tupakkatuotteissa ja niiden vähittäismyyntipakkausissa rajoitettaisiin sääntelyllä, myös tuoteväärännökset ja laitton kauppa lisääntyisivät tai vähintään tupakkatuotteita väärentävien rikollisten toiminta helpottuisi merkittävästi.

Tavaramerkit sekä pakkausten erityiset ulkoasut ovat hankaloittaneet tuotepakkausten väärentämisestä, mutta tuoteväärennökset ovat edelleen vakava ongelma. Väärennökset aiheuttavat valtavia taloudellisia menetyksiä tuotteensa tavaramerkillä tai muulla immateriaalioikeudella asianmukaisesti suojanneille yrityksille sekä valtiolle verotulojen menetyksinä.

Taloudellisten menetysten lisäksi tuoteväärennökset vaarantavat myös turvallisuutta ja terveyttä, sillä väärennetyn tuotteen laatu on usein huono, ja tupakkatuotteiden kohdalla ne voivat sisältää myrkyllisiä ainesosia. EU:n komission syyskuussa 2018 julkaistujen lukujen mukaan väärennettyjen, mahdollisesti vaarallisten päivittäistavaroitten, osuus tulliviranomaisten tekemistä takavarikoinneista on kasvanut huomattavasti. Tupakkatuotteet olivat kolmanneksi suurin kategoria tulliviranomaisten takavarikoimista tuotteista vuonna 2017.

Väärentämisen ja piratismiin takaa löytyy usein harmaata taloutta ja järjestäytyntä rikollisuutta. Tupakkatuotteet ovat hyvin raskaasti verotettu tuoteryhmä, jonka markkinahinnasta huomattava osuus koostuu veroista. Tuoteväärennökset myydään lähtökohtaisesti ohi virallisten kanavien, joten niistä ei makseta veroa laisinkaan. Tämä tarkoittaa, että väärentäjät voivat myydä tuotteitaan huomattavasti markkinahintaa edullisemmalla ja silti saada tuotteistaan merkittävän tulon.

Yhdenmukaistetut tupakkapakkaukset olisivat erityisen helppoja väärentämisen kohteita, mikä helpottaisi järjestäytyneen rikollisuuden toimintaa. Lisäksi on selvitetty, että terroristijärjestöt rahoittavat toimintaansa myymällä tuoteväärennöksiä.

Tavaramerkeillä varustettujen väärennettyjen tuotepakkausten tunnistaminen on jo entuudestaan hyvin hankalaa, ja geneeriset tuotepakkaukset vaikeuttaisivat tätä entisestään. Yhdenmukaistetut tuotepakkaukset vaikuttaisivat lisäksi negatiivisesti kuluttajien mahdollisuuksiin erottaa tuotteita toisistaan, saati väärennettyjen tuotteiden havaitsemiseen.

Yhdenmukaisten pakkausten vaikutus tuotteiden käytön vähentymiseen on osoittautunut heikoksi. Esimerkiksi Australiassa, jossa yhdenmukaistetut tupakkapakkaukset otettiin ensimmäisenä käyttöön vuonna 2012, eivät tavaramerkittömät tupakkapakkaukset ole vähentäneet tupakointia. Lisäksi Australian geneeristen pakkausten käyttöönotosta tehdyn tutkimuksen mukaan tuoteväärennökset ovat sääntelyn johdosta lisääntyneet. Suhteellisuusperiaate huomioon ottaen tulisikin arvioida sitä, ovatko tavaramerkittömien tupakkatuotteiden aiheuttamat immateriaalioikeudelliset omaisuusvahingot oikeassa suhteessa tupakoinnin todellisen vähentymisen kanssa. On siten myöskin kyseenalaista, voidaanko yhdenmukaistettuja pakkauksia pitää

tupakkapuitesopimuksen edellyttäminä tehokkaina toimenpiteinä, jos niillä ei ole käytännössä tupakointia vähentävää vaikutusta.

Tupakkatuotteiden osalta on lisäksi jo olemassa esillepanokielto, mikä on FACG:n näkemyksen mukaan riittävä toimenpide tupakkatuotteiden markkinoinnin rajoittamiseen. Yhdenmukaisten pakkausten käyttöönotolla ei olisi merkittävästi tätä kieltoa lisääviä vaikutuksia tupakkatuotteiden käyttöön, mutta yhdenmukaistettujen tuotteiden käyttöönotolla helpotettaisiin rikollisten toimintaa.

YHTEENVETO

Tavaramerkit ovat yritysten omaisuutta riippumatta toimialasta, ja omaisuudensuoja on turvattu perustuslaissa. Yhdenmukaistettuihin pakkauksiin siirtyminen vaarantaisi aineettoman omaisuuden haltijoiden lailliset oikeudet hyödyntää tavaramerkkejään, ja se voi johtaa käytännön tasolla oikeuksien raukeamiseen ja kilpailukyvyn heikkeneemiseen.

On lisäksi olemassa konkreettinen vaara, että plain packaging -sääntely lisääisi tuotevääreännösten määrää, mikä voisi aiheuttaa vakavia terveydellisiä haittoja tuotevääreännöksiä käyttäville sekä helpottaa rikollisjärjestöjen toimintaa.

Tupakkatuotteiden käytön määrän vähentäminen on FACG:n mielestä hyvä tavoite, mutta siihen ei tulisi pyrkiä keinoin, joilla voi olla muita kansanterveydelle tai yleiselle turvallisuudelle haitallisia vaikutuksia.

Edellä mainituin perustein FACG katsoo, että tupakkalain uudistuksessa tulee pidättäytyä toteuttamasta yhdenmukaisten pakkausten sääntelyä

19 päivänä lokakuuta 2018

Suomen Anti-Piratismiyhdistys ry.

Marianne Hollands
Yhdistyksen hallituksen pj
OTM